

A^s
TSÁSZÁRI ÉS KIRALYI FELSÉG^s
ENGEDELMÉVEL:

o o o o o o o o o

Nro 14.

Költ Bétsben, Kissalfszony Havának (Augustusnak)
 18-dik napján 1797-dik Elztendőben.

*Még a' Világi élet' határán túl is fogá-
 natosan munkálódó Hazafiság remekje.*

A^s nagy példákkal gazdag Angliának;
 oly méltó Fia volt *Burke* Edmund; a' ki
 kedves Hazája' ditsősségére 's boldogságá-
 ra egész büzgőséggel el követni mind azt
 valami telt tőle — *sok telt pedig* — gyö-
 nyörködtető kötelességének tartotta állan-
 dóul. Az a' Hazafiúi lélek; mely; életé-

O

ben vezérlette őt, meg nem engedte; hogy az Elők közül mostanság lett elköltözésekor is elégségesnek tartsa, szóval nyilatkozni csak, Nemzetéhez viseltetett fízes indulatját; hanem ki-terjesztette Véle, még halála után is közhasznú szolgálatját. Bizonyság erre a Testamentoma, melyben *Pitt* Ministernek különös pártfogásába 's gondviselésébe ajánlotta azonn Oskolat, melyet Ő, az érdemes Frantzia Kiköltöztek' Gyermeküknek taníttatására állított fel. Tudta a' Nemes lelkű *Barke*, hogy egy ily intézetnek fenn-tartatása által nem csak sok ártatlanul szerentsétlen nevendék ember-társsait szerentsésíti Ő, kik áldani fogják emlékezetét: hanem hogy nagy jót teszen Hazájával is, oly Fiakat neveltetvén nékie, kik által, gyarapodhassék kebelében, az erányos szorgalmatosság és jó erkölcs, melyeken fundatlik mint ing dozatlan talp-köveken, minden nagyobb és kisebb Polgári Társaságoknak maradandó boldogsága. Beédesdedenn emlékezhett *Burke* egy ily Testamentomtétele után, még a' halalos ágyból is Juvenálisnak ezen bízató tanátszára:

Gratum est, quod Patriae civem, populoque dedisti,

Si facis ut Patriae sit idoneus

Plurimum enim intererit, quibus artibus, et quibus
hunc Tu

Moribus instituas. —

A' jó nevelésért áldhatják az édes Anyokát, a' meggiljotínoztatott Aureliánusi Hertzeg' Fiai: kik hármann, Északi-Amerikába érkezvén a' múlt Május' vége felé: ott mindenféle kedvességet nyertek, együgyü cseledek' módja; és szép magok alkalmaztatása által, mely a' jó nevelés' gyümöltse. Nem tsak az Amerikai Respublikának nagyobb részzeit szandékoztak el jární; hanem némely izomfzéd vad népeket is.

Hadi és Békességes Környülállások.

Udinéből August. 6-dikánn: — „Ide várattatnak Bétsből az oda való Nápolyi Követ Márki *Galló*; és a' Pétersburgból oda érkezett Követje/Ö Ts. K. Felségének az Orosz Udvarnál, Gróf *Cobenzel*.

Istriának *Parenzo* nevű Városából írják, hogy ott állíttatta fel a' Ts. K. Felség, egész Istria-Tartományának mind a' Guberniumát, mind a' Fő-Törvénysszekét is, született Istriai Érdemes Férjfiakból. A' Kormánysszek' Elölülője, Marchió *Giampaolo Polesini*; a' több Tagjai pedig, *Rinaldo Gregis*, *Felice Lanzi*, *Vincenzo Papadopoli*, *Salamoni*, *Zuccato* és *Alberтини*. A' Fő-Törvénysszek' Elölülője *Marquardo Polesini*; egyéb Tagjai: *Giannantonio Flego*, *Tommasi*, és *Ravasini*.

Istria, Napkelet felől *Quarnero* nevezetű tengertől; Dél és Napnyúgot felől pedig az Ádriai tengertől van körül véve; és tsupán Észak felől, föld a' határa, t. i. azon magas hegyeknek (Álpeseknek) egy része, melyek, Frantzia- és Német-Országoktól választják Olasz-Országot: és ez a' rész, a' mely Istriát el szakasztja Német-Országtól, neveztetik különössen *della venának*. A' hofszja Istriának mintegy 80 geometrikus mértföldekre terjed; a' szélessége pedig 40-re; az egyenetlen, kerülete; kétszáz mértföldnél többet foglal magában. Hét kerített Városai vagynak, melyeknek az ottani nyelven, következők neveik vagynak: *Trieste*, *Capodistria*, *Cittanova*, *Parenzo*, *Rovigno* és *Polá*. Nagy Mező-Városai: *Muggia*, *Isola*, *Pirona*, *Umago*, *Orsara*, *Fasana*, *Dignano*, *Valle*, *Albona*, *Fianona*, *Barbona*, *Montona*, *Piemonte*, *Visinada*, *Grisignana*, *Momano*, *Pinguente*, *Pedena*, *Pisino*, *Cosliaco*, *Gimino*, *Antignana* (Az 5 utól nevezett helyek, Istriának abban a' részében vagynak, mely eddig is az Ausztriai Birodalomhoz tartozott). — Az Isztriai Nép' származását, az első-hajókázóktól, a' Históriaknál és a' Peetáknál is oly nevezetes Argonautáktól, kiknek Vezérek *Jáson* volt, Róma' Városának fundáltatása előtt 5 száz esztendővel. *Lívius* írja, hogy

Róma' fundáltatása után 531 esztendőekkel kemény had kezdődött az Isztriaiak 's Rómaiak között, 's tartott 25 esztendőig, mely idő szakasz alatt kedvezett olykor olykor a' szerentse az Isztriaiaknak: végre is mindazáltal tsak ugyan a' Rómaiaké lett a' sorsot meghatározó diadalom, kiknek hatalmába esni, annyira alaton dolognak tartotta az Isztriaiak' Királyja *Epulo*, hogy inkább meg ölte maga magát. A' Rómaiak nevelni kívánván a' Római Polgárok' száma közzé fel-vett Isztria Lakosinak számát, négy nagy Városokat fundáltak, úgymint: *Egidát*, mely ma *Capodistriának* nevezetik; *Parentiumot*, melynek ma is *Parento* a' neve; *Triestet*; és *Polát*. Egy vólt *Pola*, az egész Római Birodalomnak legnagyobb és leg-fényesebb Városai közzül, a' hol sok Római Fő-Emberek is készítették magoknak palotákat. Sok Római régiségeket lehet itt még ma is szemlélni: p. o. egy nagy és szép Amfiteátrumot, *Diánna* Templomát; Győzedelmi-kapukat; Fördőket 's a' t. — Az 5-dik Század (Székulum) végénn valamint Olaszországának egyéb részeit, úgy Isztriát is a' Gothusok foglalták el, a' kik született Isztriai Fő-Emberekből állítottak ott fel Kormány széket, mely egyenessen magától függött ama' nevezetes Gothus Királytól *Theodoricustól*. Ez minden rendelé-

seit ily felül-írás alatt intézte az Isztriaiakhoz: *Provincia ibus Istriae*. Le-rontatván a' Gothusok' Országa a' Longobardusok által 535-dik esztendő' tájjann: a' Konstantzinápolyi Görög Tsászárok' hatalma alá juttatva a' sors Isztriát; 789-dik esztendő tájban pedig Nagy Károly Tsászáré alá, a' ki valamely János nevű Vezér küldött igen szerentsétlen választással ezen szép Fél-Szigetnek kormányozására: a' ki vad kegyetlenségű hatalmaskodásával mindeneknek szíveket el idegenítette nem csak magától, hanem a' Tsászáraétól is. A' Nagy Károly' Fia és Successora tehát *Ludovicus Pius*, ki tette az emített vad Jánost Kormányozói hivataljából, és teljes szabadságot engedett 815-dik esztendőben az Isztriaiaknak, hogy magok választásának magoknak mind Világi mind Egyházi Eöljárókat. 876-dik esztendőben, a' Bataviai Hertzegeké lett Isztria, 's neveztek magokat Isztria' Márcióinak, mely titulus alatt bírták azt 1208-dik esztendeig; a' midőn 4-dik *Ottó* Tsászár, különös Diplomája által, *Volcher* nevezetű akkori Aquiléjai Pátriarchának engedte azt. Minnekutánna 228 esztendőig tartott volna a' Pátriarkhai Igazgatás: véget vetettek annak az Isztriaiak, nem szenvedhetvén már tovább a' Pátriarkák' Helytartóinak embertelen vélek való bánásokat: és a'

Velentzei Respublikához kaptsolták magokat, a' melynek egyességében minekutánna 128 esztendőig épen megmaradtak volna: egy had, melyet a' Bétsi Udvar, *Frangepan* Generális' vezérlése alatt folytatott a' Velentzei Respublika ellen, oly Békességekötést szült 1535 dik eszt. benn, a' melynek ereje által egy része Isztriának az Aufztriaí Birodalomhoz jött által, mely rész, magában foglalja *Trieste* Városat, és a' *della Vena* alatt fekvő *di Pisino* Kerületet.

Mediolánumból Aug. 1-ső napján: „Itt egy újj Földmérő- és Pattantyús-Oskola állíttatik fel az Alpesekekenn innét fekvő egész Respublika' számára. — A' Cisalpina Közönséges-Társaság, nagy jutalommal szándékozik meg hálálni *Bonaparte* Vezérnek körülötte el követett szolgálataját. — A' Bonóniai Nemzeti-gárdának 800 flintát ajándékozott *Bonaparte*.“

Velentzéből Aug. 4-dikénn: — „Ezer Cisalpinus Katonak toppantak bé ezen Városba Aug. 2-dikánn. Nehezen esett ez az idevaló Nemzeti-gárdának, úgy hogy ma egy Kérő-írást nyújtott bé a' Municipalitásnak, a' melybenn esdeklett, hogy mentől előbb küldetessenek vízfza a' Cisalpinusok: mert Ő — *úgymond* — maga is elégségesnek látja magát, a' közbá-

torságnak és tsendességnek fenn-tartására. Különös dolognak tetszik az ő előtte, hogy mindég emlegetődik a' szabadság, 's még is a' mellett idegen Katonai-örizet szállítatik bé az ő nyakára: lehetetlen nékie le nem tenni a' fegyvert ily környülállásokban. A' Municipális semmit se' felelt erre a' Kérő-írásra, mert előbb *Bonapart*-tét szükség néki meg-kérdezni a' felelet eránt. — Tegnapelőtt két ezer arannyal (*Zechinnel*) nevekedett a' Nemzeti kaszszá véletlenül, egy kis Társaság' kaszszája által, a' mely, tilalmas játékban foglalatoskodott. Ez a' kis nyereség, annál jobban esett a' Nemzeti kaszszára nézve: mivel abból mindennap tizennégyezer ezüst Dukátit (Egy ilyen Dukáti, 1 forintot 's 52 xrt. teszzen) kell ki-adni a' Katonaság' és a' Tisztviselők' számára."

Rómát Júl. 18-dikánn hagyták oda azonn Fr. Kommiszfzariusok, kikre vólt bízva, a' festett- 's álló-képekre és egyéb Mesterséges-mivekre nézve való végre-hajtása a' Békesség-kötésnek. A' mint hallattott, *Velentze* felé vették útjokat.

Nápoly-Országban el botsátotta a' Király még a' múltt Hónapban azokat a' Seregosztályokat, melyeknek rendkívülvaló hirtelen fel-állítását szükségessé tette vólt annak idejébenn a' had' bizonytalansága.

A' Nemesség közzül önként vállalkozott Tagjait az említett Seregosztályoknak, arany érdem-pénzzel és Zászlótartói ranggal ereztette el a' Király. Más szabad-akaratuak, születeseknek minéműségéhez képest, részfzerént ezüst érdem-pénzeket kaptak; részfzerént oly just, hogy a' míg élnek, nem más, hanem tsupán Katonai Törvényfzék alatt lesznek, mely jussal bizonyos prerogatívák vagynak egybe-kötve. Az érdem-pénzt viselheti a' meg-tiszteltetett Személynek még késő Maradéka is, tsak hogy meg-kívántatik, hogy jó maga-viselése által mindenkor érdemes-nek mutassa arra magát.

A' Szárdiniai Király, hogy annál inkább ki-vehesse Sokaknak szájából a' panaszt, mely kivált a' Papiros-pénzek' bőv-ségére nézve támadott, egy Hirdetményt adott ki Júl. 19-dikénn, a' melyben minnekutánna érzékenyen említette, hogy Ő Felsége, és a' Királyi vérből származott Hgek el adatták a' Királyi jószágoknak egy részét, tsak hogy könnyíthessenek az Ország' állapotján; ígéri továbbá, hogy a' Római Udvar' meg-egygyezésével következő papi jószágok is fundusául fognak szolgálni a' Papiros-pénzeknek. A' Sz. Moritz' és Sz. Lázár' Rendjének, nem különben a' Máthai Rendnek is jószágai, és a' Világi 's Szerzetes Papok' jó-

szágainak száz millió lívert érő része, ide mindazáltal nem értvénn a' Püspököknek és Plébánusoknak jószágait, melyek, ezen tereh alól ki vagynak véve.

A' Szárdiniai Király' Maradék-birodalmának szomorú környülállásairól ezeket közli a' Bétsi Udvari Újságnak 16 dik Augustusi Darabja: „A' Pedemontziumban el hatalmazott zenebona, leg-elsőször is *Ivrea* Városában ütötte ki magát Júl. 18-dikán, a' melynek Lakosai egyesítvén magokat a' Katonai Őrizettel, meg-ölték a' Gubernátorjokat, 's a' Várat, és az ágyúkat minden hozzájuk tartozó készülétekkel együtt el foglalták. *Fossanó*ban, hasonló dolog történt, és a' mely Lovas Katonaság a' Pártosok ellen küldettetett: midőn a' Város eleibe ért volna: vízfőz-küldötte onnét a' Tisztjeit, és maga a' zenebonásokhoz állott. Ezen példa után indult *Carnie* is. *Astiban* 1400 főből állott a' Katonai Őrizet: még se' állhatott ellent a' Nép' dühösködésének, melynek véres áldozatjává lett a' Gubernátor Gróf *Rosa*. Szint ily pártütés lelke foglalta el *Alba* és *Saluzzo* Városokat is, a' környékjeikbéli falukkal egyetemben; nem különben *Chieri*-t, *Moncagliere*-t, *Carignano*-t, *Cavaler-Maggiare*-t, *Raconigi*-t, *Nare*-t, és *Castagnole*-t, egészfzen *Alessandria*ig és *Voghera*ig. A' Fő-Városnak *Turin*nek kapui

még 17-dik Júliusban be zárattattak, hogy az oda való Haborgóknak ne lehessen módjuk a' Szomszéd Varosabéliekkel való egyesülésben.

Ezenm előadás, Júliusi Tudósításokon fundáltatik: hanem egy Mediolánumi Levélből, mely már Aug. 5-diken költ, azt olvassuk: hogy Asiban diadalmaskodott a' Kiralyi Katonasag a' Pártosokon, 's a' Várat is vilázza vette tőlök, a' kik tehát, más vidékbeli Tzimborásseikkal együtt, a' Genuai földre mentek által.

A' Spanyol partok előtt álló *Jervis* (vagy a' mostani neve szerént *Lord S. Vincent*) Anglus Admirális, 12 millió nagy tallért kívánt *Cádiz* Városától, az ellene kezdendő ágyúzásnak váltságaúl. — Hat hadi-hajókkal *Philipps* Vezért *Gibráltár*-hoz küldötte, hogy Ez, szemmei tartana ott egy Fr. Hajósseregofztályt, a' mely *Brest* alól indult ki a' nagy tengerre.

(Az újabb Mádriti Tudósítások szerént oda-hagyták az Anglusok *Cádiz*ot; és *Massaredo* Spanyol Admirális utánnok indult.)

Batávia (*Néhai Frigyes - Belgiom*): Némely *Lejdai*, *Amsterdami*, *Hágai* és más Városokbeli Polgároknak telyességgel nem tetszett, hogy a' Batáviai Konstitútzio eránt egy ditsérő-írást adott által az ő Nemzeti-gyűléseknek, Fr. Követ

Noel, a' Párisi Directórium' nevében, holt még a' Konstitúció nem áll; mivel nintsen el fogadva a' Nép által, melynek szabad akaratjától függ e' részben a' meghatározás. Egy Írást intéztek tehát az említett Polgárok a' Hágai Gyűléshez, a' melyben álmétkodássokat nyilatkoztatták a' Fr. Direktórium' tselekedeteinn. De ezen Írást megelőzte maga a' Gyűlés, a' Fr. Követ' ditsérésére készített feleletje által, melyben így fejezi ki magát: hogy a' Batáviai Nemzet' Képviselői, szintűgy mint szintén a' Fr. Direktórium, szükségesnek tartanak a' Batáviai Népre nézve egy Konstitúziót: mindazáltal nékiek tsak annyit lehet mondani a' Konstitúzióról, hogy az szükséges; nem lehet ellenben annak ez vagy amaz Formáját magasztalni; mert annak megválasztásában a' Nép a' Fő. — *Lille* Városába a' Békességalkura, tsak ugyan Batávia' részéről is nevezett ki a' Nemzeti-gyűlés 3 Deputátusokat, úgymint: Lestevenon von Berkenrode, de Vos von Steenwyck, és Marselis Polgárok: de ezek elébb Párisba szándékoztak venni útjokat.

Batáviának nem tsak a' Texeli Kikötőhelyét tartják békerítve az Anglusok; hanem a' Flessingenit is; sőt a' Skáldis (Schelde) útját úgy állották egynehány Anglus Fregátok; hogy Flandriának és

Hollandiának semmi közösülése nem lehet egymással.

Batáviába; a' kik bé nem adták a' Respublik' Kaszfájába szép szerént, a' reájok ki-vetett adót: executzióval fenyegetettek meg. Ezen kemény eszközt egyáltaljábann szükségesnek ítélték a' Haza' Attyai, hogy meg-lehessen tartani a' Respublikát.

A' Bétsi Udvarból Lille Városába Lord *Malmesbury*hoz küldetett Hírvivő, Júl. 27-dikén Angliába utazott onnét által.

A' Párisi Törvényhozó Ifjabbik Tanátsnak nagyobb része; igen fzerentsésnek tarthatja magát, hogy közöttte vólt *Pichegrü*: mert ennek a' mészfe látó, a' jól meg-fontoltt dolgot hamar végre-hajtó, 's a' Katonaságnál is és az egész Nemzetnél nagy tekintetű Tagjának tartozik köszönni főképpen; hogy a' véle ellenkező 3 Direktorok nyakára nem vitték a' sok Katonaságot. Igyekeznek is az említett Direktorok meg-nyerni *Pisgrü*' hajlandóságát. Ezt *Scherer* Generálisnak Hadminister-ré lett neveztetése is bizonyítja, a' ki lelki Barátja *Pisgrü*nek. Valóban *Pisgrü* igen mérséklett Előadást is terjesztett a' Gyűlés' eleibe Júl. 26-dikánn, a' Páris felé törvénytelenül közelített Seregofztályokról. Nyilván mondta, hogy nem annyira űzte

füzte a' Kommiszió azt, a' mi már meg történt: mint a' törvénytelen Katona-mar-soknak ezentúl lehető meg történését igye-kezett meg-gátolni; mely végre azt is meg határozta *Pisgrü* Júl. 26-dikán a' Gyű-léssel, hogy egy Vezér is a' maga Kom-mandója' Kerületéből, a' Hadministertől vejendő világos parantsolat nélkül ki ne merje indítani a' Seregét, hanemha vé-letlenül bé-rontott ellenséget lenne szük-ség vizsgál-nyomni. Hogy azonban még ezen Rendelések' meg tétele után se' szün-tek meg a' gyanús masíroztatások: onnét meg-tetstik: mivel még Aug. 1-ső napján is sürgette, és némely Tagok' ellenére, meg is határozta a' Gyűléssel *Willot*, hogy a' Törvényhozó-Gyűlés' palotájá-nak Gondvisé ői járjanak vegire, miben legyen a' dolog, az említett masírozta-tásokra nézve, s tudósítsák a' Gyűlést éránta.

Elegyes Tudósítások

Helvétzia: A' *S. Galleni* Nép igen meg-vagyon elégedve a' negy Közbenjáró Kantonok Deputátus-ik által ő közötté 's a' Fejedelem Apátúra között lett öfzfze-békeltetéssel, minthogy az által vizsgál-lépett minden előbbeni jussainak birtoká-ba: de az Apátur-Fejedelem azt mondja, hogy Ő soha se' egyezett volna meg azon

öfzfe-békéllésbe, hanemha a' környülállásokról kényszerítetett volna.

Az Iffjú Sved Király, a' Német Birodalomnak Pymonti savanyú vizével kívánvann elni, meg látogatta ott Júl. végén a' már elébb oda érkezett Prusasziai Királyt, a' kinek szemlátomást használt, a' mint írják, az említett savanyú vízzel valóelés.

Különös gustusok találtatnak nem csak Európában, hanem Amerikában is.

Hogy hajdan a' szép *Heléna*, Király-Férjet hagyvann el, Trójába szökött által egy oda való ritka szépségű Királyi Herceggel *Páris*s, ezenn is álmélkodott egy oly állhatatos hívségű Szüz-afszony mint vólt az *Uliszses'* Felesége *Penelope*: de a' mi most esett az Északi-Amerikabeli Szabad Közönséges-Társaságnak *Knoxville* nevű Városában, már azonn talán maga *Heléna* is tsudalkozna, ha most élne. A' történet ebből áll: A' szomszéd vad Népeknek *Cheraki* nevű Nemzettségéből egy Iffjú Katona által, megy a' nevezett Városba, 's ott úgy meg-nyeri a' szívét egy Afszonzyságnak, hogy ez, szelíd Menvetske létire is el szánta magát a' Vad Iffjúval, a' vad Nép közzé való által-szökésre. 23. dik Mártzius vólt az e' végre meghatározott nap, a' melyen tehát ki ment

az Afzszony oly fűz alatt, mintha csak sétálni akart volna a' Városon kívül. Azonban már a' ki-jelelt helyen ott várta a' Szeretője, 's mindjárt által-ragadta a' maga Nemzete' földjére. A' Férj; vízfűzát kívánta a' Feleségét; de a' Vadak nem adták: minekokaért félő volt az Amerikai Tudósítások fzerént, hogy egy kis Trójai had forma ne kerekedjék; a' Knoxvillei *Heléna'* el ragadtatásából.

Jósef Fő-Hertzeg Magyar Lovas Regimentjétől; Baranyay Oberstlieutenánt Úr penzióval nyugodalomra bocsátott; Gr. Elzterházy és Geidler Fő-Strázsmester Urak quietáltak. Az ekképpen üressen maradt Oberstlieutenántságra Herteléndy Úr emeltetett Májorságból; Első-Májorságra Kapitányságból Radványi Úr; 2-dik és 3-dik Májorokká pedig Dobay és B. Splényi Urak lettek Kapitányokból.

Zágrábból Aug. 9-dikénn: — „Itt; ezen Hónapnak 7-dikénn oly szörnyű szélvész volt; mely; sok házak' fedeleit vetette le; és sok élőfákat tekert ki tövestől; a' szőlőkben is nem kevés kárt tett.“

A' Rajna' jobb-meljkéről a' bal-meljkére által-takarodott; és Fr. Országának belsőbb részeibe indult Frantzia Seregosztályok; mostanság ismét vízfűzát-tertek előbbeni helyeikre.